

72. מלחמת המלכים (פרק י"ד פסוקים א'-י"ב)

הקדמה כללית לפרק י"ד:

בפרק י"ד התורה מספרת לנו באריכות רבה על מלחמת ארבעת המלכים בחמשת המלכים. במהלך המלחמה נפל לוט בשבי, ואברם יצא לקרב כדי להצילו. בשובו, ערכו לו מלכי האזור מעין קבלת פנים.

אירועים אלה היו משמעותיים מאוד במובנים רבים:

1. מבחינת אברם - התגלתה כאן מסירות נפשו של אברם, שיצא למלחמה כמעט חסרת סיכויים נגד ארבעה מלכים עטורי ניצחונות, על מנת להציל את אחיינו לוט מהשבי.

2. מעמד קבלת הפנים לאברם, אחרי ניצחונו על ארבעת המלכים, היה מעמד מרשים של קידוש ה'.

3. המלחמה שינתה לגמרי את מפת ההתיישבות של עמי קדם בעבר הירדן. עמים עתיקים כמו ה'רפאים', ה'זוזים' וה'אימים' - שהיו ענקים והטילו את פחדם על כל יושבי האזור¹ - הוכו, ועבר הירדן נשאר פנוי להתיישבותם העתידית של האמורי, עמון, מואב ואדום, ובהמשך - להתיישבותם של בני ישראל.²

א. הקדמה

ארבעה מלכים, שמקום מושבם היה מעבר לנהר פרת (אזור עיראק של ימינו), ערכו מסע כיבושים לעבר כיכר הירדן, למקום שבו ישבו חמשת המלכים (מלכי סדום, עמורה, אדמה, צבויים ובלע). חמשת המלכים נכנעו וקיבלו על עצמם להיות משועבדים. כתוצאה מהשעבוד היה עליהם להעלות מס לארבעת המלכים בכל שנה ושנה.³ לאחר 12 שנים של שעבוד החליטו חמשת המלכים למרוד, כלומר להפסיק להעלות את המס. בתגובה יצאו ארבעת המלכים למלחמה נוספת. במסע הכיבושים הזה (השני), הם כבשו מקומות רבים ועמים רבים, ולבסוף ניצחו גם את חמשת המלכים. הם בזזו את כל הרכוש ולקחו בשבי את מי שנשאר בחיים. גם לוט בן אחי אברם נפל בשבי.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

המלחמה הראשונה:

א וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּלֶא⁴ מֶלֶךְ-שֹׁנַעַר אַרְיוֹן מֶלֶךְ אֶלְסַר כְּדָרְלַעְמֹר מֶלֶךְ עֵיִלָם וְתַדְעַל מֶלֶךְ
גוֹיִם:⁵ ב עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת עַם בְּרַעַ מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת עַם בְּרַשַׁע מֶלֶךְ עֵמֶרָה שְׁנָאבוּ מֶלֶךְ אֲדָמָה
וְשִׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ צַבִּיִּים⁶ וּמֶלֶךְ בְּלַע הַיֵּא-צַעַר:⁷ ג כָּל-אֱלֹהֵי תְשַׁעַת הַמְּלָכִים חִבְּרוּ הַתְּאִסְפוּ אֶל-עֵמֶק
הַשְּׂדֵיִם עִמָּק הַשְּׂדוֹת⁸ הוּא יִם הַמֶּלֶחַ בְּמִקוֹם שַׁעֲתִיד לַהַפּוֹךְ לִים הַמֶּלַח (אחרי מהפכת סדום ועמורה). שם, בעמק
השְׂדֵיִם, נכנעו חמשת המלכים וקיבלו עליהם להיות משועבדים:⁹ ד בַּמִּשְׁךְ שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת-
כְּדָרְלַעְמֹר עַל יְדֵי שֶׁהֵעִלוּ מִס לּוֹ וּלְמִלְכֵימ שְׁאִיתוּ, וְשָׁלַשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּבַמִּשְׁךְ שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה¹⁰ מָרְדוּ בְכַךְ
שֶׁהִפְסִיקוּ לַהֲעֵלוֹת אֶת הַמִּס:

צבויים

1 עיינו באבן עזרא לפסוק ה' ובחומש דברים פרק ב', י'-י"א, כ'-כ"א.

ועיינו עוד בדברים פרק ג', י"א, שם מסופר על עוג מלך הבשן, שנותר מעם הרפאים.

2 עיינו פרשת חוקת - במדבר כ"א, כ"א-ל"ה, וכן פרשת דברים - פרקים ב'-ג'.

3 דעת מקרא.

4 זהו נמרוד (רש"י).

5 "מקום יש ששמו גויים על שם שנתקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו איש עליהם ושמו תדעל" (רש"י).

6 כתיב: "צבויים", קרי: "צבויים".

7 'בלע' נקראה בהמשך בשם 'צער' (ולא מוזכר שמו של המלך).

8 רש"י, אונקלוס. לפני מהפכת סדום ועמורה, היה העמק פורה ומלא שדות.

9 ספורנו, מלבי"ם, "דעת מקרא".

10 על פי רש"י ועוד.

ה וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּשָּׁנָה הָאַרְבַּע-עֶשְׂרֵה מֵאֵז הֵחֵל לְמָרוֹד בָּא כְּדָרְלָעֶמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיֵּכְּנוּ בְּדֶרֶךְ לְכִיכֵר הִירְדָן הֵם הִכּוּ וַנִּיצְחוּ אֶת-רַפָּאִים שֶׁהָיוּ עִם שַׁל עֲנָקִים שִׁישְׁבוּ בְּעֶשְׂתֵּתֵי קְרָנִים וְאֶת-הַזְּוִיזִים גַּם הֵם הָיוּ עֲנָקִים שִׁישְׁבוּ בָּהֶם וְאֶת הָאֵימִים גַּם הֵם הָיוּ עֲנָקִים, שִׁישְׁבוּ בְּשׂוֹה קְרִיתִים: וְאֶת-הַחֲרִי שִׁישְׁבוּ בְּהָרִים שְׁעִיר עַד אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים הִגִּיעוּ דְרוֹמָה, עַד אֵיל פְּאָרֹן אֲשֶׁר עַל יַד הַמְּדָבָר: זֹא וַיֵּשְׁבוּ וְעָלוּ צְפוֹנָה וַיָּבֵאוּ אֶל-עֵינַי מִשְׁפַּט הוּא קָדַשׁ וַיֵּכְּנוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעֲמֻלָּקִי וְגַם אֶת-הָאֲמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּחֻצְצָן תָּמַר: אַחֲרֵי שֶׁאַרְבַּעַת הַמְּלָכִים הִקִּיפוּ אֶת כִּיכֵר הִירְדָן מְכַל הַצַּדִּדִּים - ח וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סָדָם וּמֶלֶךְ עַמּוּרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צַבִּיִּים וּמֶלֶךְ בְּלַע הוּא-צֶעֶר וַיַּעֲרְכוּ אִתָּם מִלְחָמָה בְּעַמְּקַי הַשְּׂדִים: ט אֶת כְּדָרְלָעֶמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאֲמַרְפֵּל מֶלֶךְ שְׁנַעַר וְאַרְיֹד מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְבַּעַת מְלָכִים אֶת הַחֲמֻשָּׁה: י וְעַמְּקַי הַשְּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חָמֹר בְּעַמְּקַי הַשְּׂדִים הָיוּ הַרְבֵּה בְּאֵרוֹת עִם חָמֹר וְטִיט וַיִּנְסוּ וַיִּבְרְחוּ מֶלֶךְ-סָדָם וְעַמּוּרָה וַיִּפְלוּ-שָׁמָּה לַתּוֹךְ בְּאֵרוֹת הַחָמֹר (וְכַךְ נִיצְלוּ מִהַמְּלָחְמָה) וְהַנְּשָׂאִים הַמְּלָכִים הָאֲחֵרִים וְהַחַיִּילִים שֶׁלֹּא מָתוּ בְּקֶרֶב וְלֹא נִתְפְּסוּ הֵרָה נָסוּ בְּרָחוּ לְהָרִים: יא וַיִּקְחוּ אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סָדָם וְעַמּוּרָה וְאֶת-כָּל-אֲכָלָם וַיִּלְכּוּ: יב וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-רַכְשׁוֹ בֶּן-אָחִי אַבְרָם וַיִּלְכּוּ וְהוּא (לוֹט) יָשָׁב בְּסָדָם:

צבאים

ג. מנגינת הכתוב

התורה מתארת לנו באריכות מלחמה שנערכה בין ארבעה מלכים רשעים לחמישה מלכים רשעים. שיאו של הסיפור בפסוק י"ב: "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו". מה גרם ללוט ליפול בשבי? "והוא יושב בסדום" - ישיבתו בסדום עם הרשעים (עפ"י רש"י). "אוי לרשע ואוי לשכנו".

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחבורת, למידה מתוך הפסוקים:

- סימון שמות המלכים בפסוקים ובמפה - בצבעים תואמים.
- שרטוט מסע הכיבושים, על פי המתואר בפסוקים.
- סימון העמים שנכבשו על ידי ארבעת המלכים - מתוך כך נבין את עוצמתם.
- זיהוי תיאור נפילתו של לוט בשבי.

הרחבות והמחשות נוספות:

- לשוחח על עוצמתם של ארבעת המלכים, כדי להבין טוב יותר את מידת מסירות נפשו של אברם (בהמשך הפרק), שהעז להילחם בהם.

המלחמה הראשונה

סמני את שמות המלכים באותם צבעים שצבעתם אותם בפסוקים.

א. ממוט מכוננו את נחשומם ליל ארבעת המלכים נעמד מרחוק
ב. ממוט מכוננו בצבע אדום את נחשומם של החיות מלכי כוכר כרוד.
ג. נמי נבנו במלחמה: ארבעת המלכים / חמשת המלכים

המלחמה השנייה

סמני בקו את מסע הכובשים של ארבעת המלכים וזיהו את העמים לוקח שויים.

מלחמת המלכים
(פרק יד פסוקים א-יב)

72 יחידה

המלחמה הראשונה

א. ויהי בימי אנרפל מלך שניר אריוד מלך אלקר כדרלעמל מלך עילם ותדעל מלך גויים: ב. עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמורה שנאבו מלך אדמה ושמאבר מלך צביים ומלך בלע האי-צער: ג. כל אלה חברו אל-עמק השדים הוא: ה. המלח: ו. שתיים עשרה שנה עברו את כדרלעמור ושלש עשרה שנה כרוד:

המלחמה השנייה

ה. ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את-רפאים בעשתרת קרנים ואת האזים בהם ואת האימים בשוה קריתים: ו. ואת החרי בתרם ששיר עד אל פארן אשר על-הפדר בני: ז. וישבו ויבאו אל-עין משפט הוא קדש ויכו את-כיל שדה העמלקי וגם את-האמרי הישב בחצצן תמר: ח. ויצא מלך סדם ומלך עמורה ומלך אדמה ומלך צביים ומלך בלע הוא-צער וינצרו אתם מלחמה בעמק השדים: ט. את כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גויים ואנרפל מלך שניר ואריוד מלך אלקר ארבעה מלכים את-החמשה: י. ועמק השדים בארת בארת חמור וינסו מלך-סדם ועמורה ויפלו-שמה וינשאויהם וינסו: יא. ויקחו את-לוט ואת-רכשו וילכו: יב. ויקחו את-לוט ואת-רכשו בן אחי אברם וילכו והוא יושב בסדם:

א. ממוט מכוננו את כל המינים שארבעת המלכים נבנו מרחוק
ב. ממוט מכוננו בצבע אדום את נחשומם של החיות מלכי כוכר כרוד.
ג. נמי נבנו במלחמה: ארבעת המלכים / חמשת המלכים

73. אברם מציל את לוט (פרק י"ד פסוקים י"ג-כ')

א. הקדמה

בזמן מלחמת המלכים התגורר אברם באלוני ממרא. המקום נקרא כך על שמו של ממרא, שהיה אחד משלושה אחים - ענר, אשכול וממרא - שהתיידדו עם אברם והיו בעלי ברית שלו. כשהגיעה אל אברם הידיעה על נפילת לוט בשבי, הוא התארגן מיד לצאת למלחמה כדי להצילו. אברם לקח איתו לקרב את כל תלמידיו ועבדיו, בין אלה שהצטרפו אליו במהלך השנים ובין אלה שנולדו לשפחותיו בביתו. גם ענר, אשכול וממרא הצטרפו לאברם ויצאו איתו לקרב. הייתה זו מלחמה של "מעטים מול רבים" במסירות נפש עצומה - כדי להציל את לוט ולפדות אותו משביו. התורה מתארת את התחבולה שעשה אברם - הוא הפתיע את ארבעת המלכים בלילה ממספר כיוונים בבת אחת, וגרם למפלתם ולנסיגתם המהירה ולשחרורם של השבויים. בחזרתו ערכו לו מלכי האזור קבלת פנים.¹ קבלת הפנים נערכה בעמק שווא, ומלכיצדק מלך שלם ערך סעודה ונשא דברים לכבודו של אברם ובשבחו של הקב"ה, שעזר לאברם. חז"ל אומרים שמלכיצדק הוא שם בן נח (מובא ברש"י כאן), שהיה צדיק גדול ומאמין בה'. במעמד קבלת הפנים עמד אברם והפריש עשירית מכל השלל, בתור הכרת תודה לה' על ניצחונו, ונתן מעשר זה לכהן לא-ל עליון - הלא הוא מלכיצדק.² אירוע קבלת הפנים היה מעמד של קידוש ה' גדול. לכל מלכי האזור התברר שדווקא האיש המאמין, שכל עניינו רק חסד ונתינה, דווקא הוא ניצח במלחמה, לעומת אנשי סדום ועמורה שעיקר עיסוקם היה כסף, חומריות ומלחמות, שנכשלו והפסידו. אין זאת אלא שא-לוקי אברם, שהוא א-לוקי האמת היה בעזרו.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יג וַיבֹא הַפְּלִיטַיִם אִישׁ שְׁנִיצַל מֵהַמִּלְחָמָה³ וַיִּגְדּוּ לְאַבְרָם הָעֵבְרִי לְאַבְרָם, שֶׁהִיא מְזַרְעוֹ שֶׁל עֵבֶר⁴ וְהוּא⁵ (אַבְרָם) שְׁכֵן גַר בְּאֶרֶץ הַחֵמָר בְּאֶרֶץ מִמְרָא הָאֱמֹרִי⁵ שֶׁהִיא (מִמְרָא) אַחִי אֲשֶׁל וְאָחִי עֵנֶר וְהֵם (עֵנֶר, אֲשֶׁכּוֹל וּמִמְרָא) בְּעַלֵי בְרִית־אַבְרָם: יד וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו (לוֹט) וַיֵּרָק הַכֵּין לְקָרֵב⁶ אֶת־חֲנִיכָיו תְּלִמִידָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת עֲבָדָיו שְׁנֹלְדוֹ בְּבֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּסֵךְ הַכֹּל 318 אִישׁ וַיִּרְדְּף אַחֲרֵי אַרְבַּעַת הַמִּלְכִּים עַד עִיר בְּשֵׁם דָּן: טו וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעֲבָדָיו אַבְרָם חִילַק אֶת אַנְשָׁיו לְקַבְּצוֹת, וְהֵם תִּקְפוּ אֶת מַחְנֵה אַרְבַּעַת הַמִּלְכִּים בַּלַּיְלָה מִכִּוּוּנֵי שׁוֹנִים וַיִּכּוּ וַיִּרְדְּפֵם עַד מְקוֹם בְּשֵׁם חֹבֹבָה אֲשֶׁר נִמְצָא מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק: טז וַיֵּשֶׁב אֶת כָּל־הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו וְרֶכְשׁוֹ הַשֵּׁיב וְגַם אֶת־הַנְּשִׁים וְאֶת־הָעַם הַשְּׁבוּיִים הַנּוֹסְפִים מֵאַנְשֵׁי סְדוּם: יז וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סְדוּם לְקָרְאֵתוֹ אַחֲרָיו שׁוּבוּ מֵהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת־הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר אָתּוֹ אֵל־עֵמֶק שָׁוֵה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ (שֵׁם שֶׁל מְקוֹם): יח וּמֶלֶךְ־צָדֵק זֶהוּ שֵׁם בֶּן נַח⁷ מֶלֶךְ שְׁלָם הֵיא יְרוּשָׁלַם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּין אוֹכַל וְשִׁתִּיָּה לְכַבּוֹד שֶׁל אַבְרָם וְאַנְשָׁיו וְהוּא (מִלְכִּיצַדֵק) כֹּהֵן לְאֵל־עֲלִיוֹן הֵיא צַדִיק וְעוֹבֵד ה': יט וַיִּבְרַכְהוּ (מִלְכִּיצַדֵק אֶת אַבְרָם) וַיֹּאמְרוּ בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל־עֲלִיוֹן קָנָה עוֹשֶׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ: כ וּבְרוּךְ אֵל־עֲלִיוֹן אֲשֶׁר־מָגֵן נָתַן צָרִיף אוֹיְבֵיךָ בִּידֶךָ וַיִּתֵּן־לּוֹ (אַבְרָם לְמִלְכִּיצַדֵק, שֶׁהֵיא כֹהֵן לְאֵל־עֲלִיוֹן) מִעֵשֶׂר עֲשִׂירִית מְכַל הַשֶּׁלֶל (הֵיא כֹכַב הַדּוּדִיָה לֵה' עַל נִיצְחוֹנוֹ):

1 עיינו במדרש המובא בהמשך ב"מנגינת הכתוב".

2 יש הרואים בכך את עניין מעשר כספים. (עיינו בהשגת הראב"ד על הרמב"ם הלכות מלכים פ"ט, ה"א).

3 רש"י מביא בשם חז"ל שזהו עוג, שהיה מעם הרפאים וניצל מהמלחמה.

4 "דעת מקרא". עבר - הגין של שם, בן נח - היה צדיק, ועדיין היה בחיים בזמנו של אברם. (חז"ל מספרים במקומות אחדים על 'שיבת שם ועבר').

5 המקום אלוני ממרא, שבו גר אברם, נקרא כך על שמו של ממרא האמורי.

6 כמו "אריק חרבי", שמשמעו שלפית החרב מהנדן (עיינו רש"י כאן, וכן מילון אבן שושן בערך 'ריק').

7 עיינו בתרגום יונתן - "מלכיצדק מלך שלם" הוא שם בן נח, מלך ירושלים.

ג. מנגינת הכתוב

האירועים במלחמה ומעמד קבלת הפנים בסופה העלו את קרנו של אברם, המאמין בה, בעיני כל יושבי הארץ, עד כדי כך שהייתה אפילו מחשבה להמליך אותו עליהם. מדרש רבה: "אל עמק שוה - רבי ברכיה ורבי חנינא בשם רבי שמואל בר נחמן: ששם השוו כל עובדי כוכבים, וקצצו ארזים ועשו בימה גדולה, והושיבו אותו בתוכו למעלה, והיו מקלסין לפניו ואומרים לו: שמענו אדוני וגו'. אמרו לו: מלך את עלינו! נשיא את עלינו! א-לוה את עלינו! אמר להם: אל יחסר העולם מלכו, ואל יחסר א-לוהו".

מסירות נפשו של אברם עבור פדיון שבויים; גבורתו והתחבולות שעשה במלחמה; אמונתו של אברם בה, שעזר לו לנצח בקרב; הפרשת מעשר מהשלל מתוך הודיה לה' על ניצחונו; והתייחסותו לשלל (בתשובתו למלך סדום, בהמשך) - כל אלה היו לשם דבר בקרב עמי הארץ.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת:

בצד ימין, למידה מתוך הפסוקים:

- משימה א' עוסקת במניע של אברם לצאת לקרב - פדיון שבויים.
- משימות ב', ג' עוסקות בעניין ההשתדלות הגדולה של אברם שיוצא לקרב ועושה תכסיסים, ויחד עם זאת יודע ומאמין שרק בזכות עזרתו של ה' הוא יכול לנצח.
- משימות ד', ה' עוסקות במפגש של שני הצדיקים - אברם ומלכיצדק - אחרי המלחמה.

בצד שמאל:

- ציור לצביעה, הממחיש את קבלת הפנים הפומבית שנערכה לאברם, על פי דברי מדרש רבה המופיע בכותרת. (כדאי להתייחס לפרטים השונים ולדמויות המופיעות בציור ולפתח עוד שיח בנושא.)

אברם מציל את לוט

(פרק יד פסוקים יג-כ)

יחידה 73

"אל עמק שוה"

עמק שהושוו שם (שהגיעו לדעה שוה, הסכימו) כל האומות והמליכו את אברם עליהם לנשיא א-לקים ולקצין. (רשי"י)
אמרו לו: "מלך אתה עלינו! נשיא אתה עלינו! א-לוה אתה עלינו!"
אמר להם: "אל יחסר העולם מלכו, ואל יחסר א-לוהו." (מדרש רבה)

"ברוך אברם לא-ל עליון!"

"תודה ל-ה!"
וזה מעשר..."

צבעו את הציור להנאתכם.

ג' ויבא הפליט ויגיד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשלל ואחי ענר והם בעלי ברית אברם: י וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניליו וילדי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדה עד דן: טו ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויבם וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק: טז וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם: יז ויצא מלך סדם לקראתו אחרי שובו מהכות את כדרלעמר ואת המלכים אשר אתו אל עמק שוה הוא עמק המלך: יח ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא להן לא-ל עליון: יט ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קנה שמים וארץ: כ וברוך א-ל עליון אשר מגן צריד בידו ויתן לו מעשר מכל:

א. למה יצא אברם למלחמה? (חקיפו את התשובה הנכונה)

1. כדי לקחת שלל.
2. כדי להעניש את המלכים.
3. כדי להציל את לוט.

כן / לא

ב. האם אברם השתמש בתכסיס במלחמה? (ספרו על כך בעל-פה)

מי עזר לאברם כדי שהתכסיס יצליח?

ג. סמנו במדגש את המלים בפסוקים, המתארות את הנצחון של אברם.

ד. מי הוציא לחם ויין וברך את ה' ואת אברם?

מלכיצדק מלך

ה. מה נתן אברם למלכיצדק?

74. אברם ומלך סדום (פרק י"ד פסוקים כ"א-כ"ד)

א. הקדמה

על פי דין, היו כל השבויים וכל שלל המלחמה שייכים לאברם ולאנשיו. עם זאת, מלך סדום ביקש מאברם לתת לו לפחות את הנפש, את השבויים, ולשמור לעצמו רק את הרכוש. בתשובתו הסביר אברם שהוא לא רוצה לקבל **שום דבר** מכל השלל, גם לא את הרכוש! מדוע לא? כי הוא לא רצה שיהיה למלך סדום פתחון פה אי פעם לטעון שאברם התעשר בזכותו ולא בזכות הקב"ה (אברם כנראה הכיר היטב את אופיו של מלך סדום ואת השקפת עולמו...).

יחד עם זאת, היה ברור לאברם שהוא לא רשאי לוותר על חשבון אחרים. לכן הוא דאג לכך שענר, אשכול וממרא, וכן שאר האנשים שהלכו איתו למלחמה, יקבלו את החלק המגיע להם בשלל, ורק על חלקו שלו הוא ויתר לגמרי.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כֹּא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סְדוֹם אֶל־אַבְרָם תֵּן־לִי הַנֶּפֶשׁ אֶת הַשְּׂבוּיִים שֶׁשָׁחַרְתָּ וְהִרְכָּשׁ וְאִילוֹ אֶת הַרְכּוֹשׁ קַח־לָךְ:
כֹּב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־מֶלֶךְ־סְדוֹם הֲרִימֹתִי יָדַי אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתַי לֹא אֶל־עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ הֲרַמְתָּ יָד בְּתוֹר שְׂבוּעָה בְּשֵׁם ה' כִּג אִם אַקַּח (כלומר, אני נשבע שלא אקח) מִחוּט וְעַד שָׂרוֹן־נָעַל (אפילו חוט או שרוך נעל) וְאִם־אֶקַּח (ולא אקח) מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר שֶׁלֹּא תֹאמַר אִי פִעַם אֲנִי הִעֵשְׂרֹתִי אֶת־אַבְרָם (ולא ה'...):
כֹּד בְּלַעַד־יָד² חוץ מ... רַק אֲשֶׁר אֶכְלוּ הַנְּעָרִים מֵהַשְּׂלָל בְּזִמְנָה שֶׁהֵינּוּ בְּדֶרֶךְ וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי וְהַחֶלֶק בְּשֶׁלֶל שֶׁמְגִיעַ לְאֲנָשִׁים שֶׁהֵלְכוּ אִתִּי, וְגַם עֵנֶר אֲשֶׁל וּמְמָרָה הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם (אבל אני לא אקח מהשלל דבר!):

ג. מנגינת הכתוב

- ה' מוריש ומעשיר. אברם לא רצה לתת פתחון פה למלך סדום לטעון אחרת.
 - אין להיות צדיק על חשבון אחרים.
- אברם ויתר על חלקו, אך לא על חלקם של האנשים שהלכו איתו.

1 "ולא תהי מתרברב למימר..." (תרגום יונתן בן עוזיאל).
2 אין הכוונה "חוץ מאברם", אלא חוץ ממה שמגיע לנערים. חזקוני אומר שהיו"ד יתרה, ורד"ק אומר: "היו"ד לרבים ואיננה לכינוי".

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

בצד ימין, למידה מתוך הפסוקים:

- משימה א' עוסקת בבקשתו של מלך סדום מאברם.
- משימה ב' עוסקת בתשובתו של אברם.
- משימה ג' נועדה לפתח בכיתה שיחה על דרכו של אברם - להיות צדיק אבל לא על חשבון אחרים.

בצד שמאל:

- עבודת סיכום בעניין החלטותיו של אברם לגבי הרכוש שתפס שלל. העבודה גם עושה לתלמידים 'סדר בראש' וגם מובילה לשאלה האחרונה (שאלה 5), שבה ניתן לפתח שיחה בכיתה סביב השאלה: "מה בכל זאת נשאר לאברם?" (מצוות פדיון שבוים, קידוש ה', שמחה, סיפוק, וכו') חשוב מאוד לתת לתלמידים לחשוב לבד ולהעלות רעיונות בעצמם.

הרחבות והמחשות נוספות:

- התורה לא מספרת לנו כאן מה עשה לוט אחרי שאברם הציל אותו, אך מתוך המשך הפרשיות אנו יודעים שהוא חזר לגור בסדום. אפשר לפתח כאן כמה נושאים:
 1. אברם הציל את לוט אחיינו ללא שום תנאי.
 2. "לימוד לקח" - מה עשה לוט אחרי שניצל מהשבי? האם הוא חזר לגור עם אברם? האם הוא עבר לגור במקום אחר או שמא הוא חזר לסדום?
- הניב: "מחוט ועד שרוך נעל".

"וְהָעֶשֶׂר וְהַכֹּבֹד מִלְּפָנָיִךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל"

(דברי הימים א', כט)

לסיכום:

מה עשה אברם עם כל הרכוש שהוא תפס במלחמה? (השלימו את המלים מתוך התרמילון.)

מדף המדבקות: הדביקו את המדבקות המתאימות (מסוף החוברת).

1. אברם נתן למלכיִצְדָק

2. הוא נתן ללוֹחָמִים שֶהִלְכוּ אִתּוֹ

את _____

3. הוא נתן למֶלֶךְ סְדוּם אֵת

4. וּלְעִצְמוֹ? - הוּא לֹא הִשְׁאִיר

! _____

תרמילון

כלום, חלקם, השאר, מעשר

5. האם באמת לא נשאר לאברם כלום? מה לדעתכם בכל זאת נשאר לאברם?

אַבְרָם וּמֶלֶךְ סְדוּם

(פְּרָק י' פְּסוּקִים כ"א-כ"ד)

יחידה 74

כֹּא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סְדוּם אֶל־אַבְרָם תְּרוּלִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכָּשׁ קַח־לָךְ: כִּי וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־מֶלֶךְ סְדוּם הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל־יְהוָה וְהֵאֱלֹהִים קָנְהוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ: כִּי אִם־מִחוּט וְעַד שְׂרוּד־נֶעַל וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִי אֶת־אַבְרָם: כִּי בְלַעַד־יָרֵךְ אֲשֶׁר אֶכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלְקוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֹר אֲשַׁל וּמִמָּוָא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם:

א. 1. סמנו במדגש את בקשתו של מלך סדום.

2. לפי בקשתו:

1. מי יקבל את הנפש? _____ - _____

2. מי יקבל את הרכושו? _____

ב. אברם אמר שהוא לא רוצה אפילו את הרכושו!

1. השלימו את דברי אברם בעזרת מדבקות מסוף החוברת:

"הרימותי ידי אל ה' קל עליו, קנה שמים וארץ,

אם מ _____ ועד _____ ואם אקח מכל-אשר לך

ולא תאמר אני העשרתי את-אברם:"

2. סמנו במדגש את המלים שבהן אברם מסביר מדוע הוא לא רוצה לקחת כלום.

כָּן / לֹא

ג. 1. האם אברם ותר נם על החלק של ענר, אשכול וממרא?

2. מדוע? (שאלה לשיחה בעל-פה)